

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

В. В. НАГОРНИЙ, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки праці та соціального розвитку

О. В. ЧЕТВЕРИК, кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі

**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

E-mail: nagornyvitaliy@gmail.com, chetveryck_ov@ukr.net

Анотація: Предмет дослідження охоплює теоретичні питання розвитку соціальної відповідальності аграрного бізнесу. У статті розглянуто роль корпоративної соціальної відповідальності в бізнес структурах. Здійснено аналіз розуміння даної категорії в сучасному бізнесі. Розглянуто особливості впровадження корпоративної соціальної відповідальності в практику господарювання однієї із світових компаній аграрного сектору.

Об'єктом дослідження є процеси активізації корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів аграрного бізнесу. Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти формування і функціонування корпоративної соціальної відповідальності як елемент підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору.

Проведено ґрунтовний аналіз сучасного стану запровадження соціальної відповідальності підприємницької діяльності та висвітлення подальших перспектив її розвитку в специфіці аграрного бізнесу.

Галузь застосування результатів: навчальний процес у вищій освіті, проведення подальших прикладних економічних досліджень.

Процес запровадження соціальної відповідальності та ефективного використання економічного, соціального та екологічного ефекту від її дії в умовах ринкових трансформацій має будуватися на принципах активної політики підприємства спрямованої на активне залучення СВБ у свою діяльність на всіх етапах життєдіяльності компанії; наукового обґрунтування запровадження соціальної відповідальності, формування та висвітлення соціальних звітів; розробку заходів щодо покращення репутації; удосконалення системи оплати праці, соціального захисту працівників сільського господарства; формування механізму соціального партнерства, тощо.

Ключові слова: соціальна відповідальність, конкурентоспроможність, КСВ, прибуток, репутація, соціальний статус, соціальний звіт

Актуальність. На сучасному етапі ми – українці проходимо етап системної трансформації суспільства, питання підприємницької культури як

соціального явища привертає до себе особливу увагу. Питання соціальної відповідальності бізнесу досить актуальне в сучасному українському бізнесі. Тому розуміння що таке соціальна відповідальність та її сприйняття має закладатись з початкових класів, а більш усвідомлено за часів студентства, в майбутньому кожен випускник ВНЗ стане відповідальним працівником, керівником, підприємцем, громадянином.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні засади соціальної відповідальності бізнесу в цілому та аграрної сфери зокрема знайшли відображення в працях І. Ансоффа, А. Аткінса, Д. Баюри, Р. Брейлі, П. Друкера, О. Єрмакова, М. Ігнатенка, А. Колота, Ф. Котлера, С. Майерса, М. Портера, Д. Салівана, Е. Лібанової, М. Маліка, П. Макаренка, П. Саблука, О. Скидана, Л. Транченко, Г. Черевка та ін.

Проте, незважаючи на значну наукову й практичну важливість досліджуваної проблеми, обмеженими є публікації у сучасній вітчизняній економічній літературі щодо концептуальних засад соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств.

Мета дослідження полягає у визначенні процесів активізації корпоративної соціальної відповідальності суб'єктів агробізнесу та їх сучасних реалій.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичним та методичним підґрунтям проведених досліджень стали основи ринкової економіки, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, методологія та загальносистемні принципи проведення комплексних наукових досліджень. Зі спеціальних методів дослідження у праці використані: історичний; абстрактно-логічний; теоретичного узагальнення; спостереження, графічний та табличний.

Результати дослідження та їх обговорення. Здійснення соціальної відповідальності є однією із складових діяльності підприємства, що спрямована на збільшення вартості активів бізнесу через зміцнення репутації, іміджу компанії, бренду, підвищення якості продукції, збільшення лояльності клієнтів і співробітників, захисту навколишнього середовища та екології, прозорості і прилюдної звітності в діловій практиці тощо [20].

Сутність соціальної відповідальності суб'єктів аграрного бізнесу, яка є надзвичайно складним і багатоаспектним феноменом, мають різні трактування в сучасній економічній науці. Одним з найпоширеніших залишається пояснення суті корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) Ф. Котлером «як просування практик відповідального бізнесу (надання послуг), які приносять користь бізнесу і суспільству, сприяють соціальному, економічному і екологічно стійкому розвитку шляхом максимізації позитивного впливу бізнесу на суспільство і мінімізації негативного» [7, с. 23]. КСВ у багатьох моментах є містком між мікро- та макрорівнем прийняття етичних рішень в бізнесі [4, с. 160].

За оцінками експертів, найбільш проблемними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, ускладнений доступ до фінансів, інфляцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, неефективну державну бюрократію, складність

податкового законодавства, регулювання валютного ринку, часту зміну урядів, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я, недостатню освіченість і погану етику робочої сили [5, 20].

Сучасна європейська модель соціальної відповідальності бізнесу спирається на три сфери прояву ініціативи – економіка, зайнятість і довкілля. Вважаємо, що кожне з визначень вірне, а особливо ефективне в комплексі.

На основі проведених досліджень встановлено, що підприємницькі структури різних масштабів, форм власності та напрямків діяльності виступають суб'єктами аграрного бізнесу, що несуть соціальну відповідальність перед широким колом об'єктів, а саме власниками, найманими працівниками, споживачами, партнерами, місцевою громадськістю, національною економікою, міжнародною спільнотою.

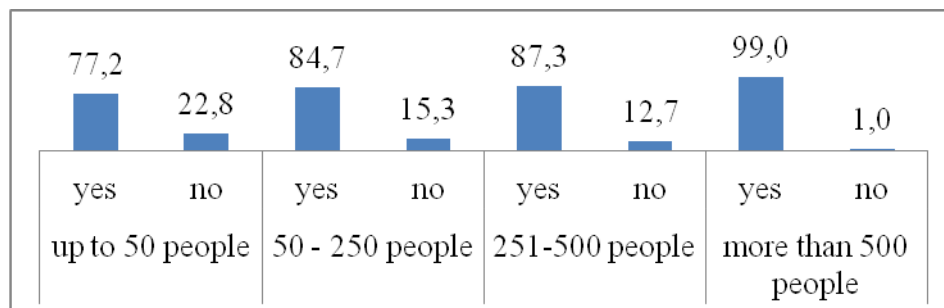
Більшість українських компаній (78,1 %) знають про соціальну відповідальність бізнесу. Хоча вищезазначений рівень є відносно високим, зробити висновок, що це поняття широко відомо всім суб'єктам було б не вірно, оскільки кожне п'яте підприємство в Україні не проінформоване про таку широко розповсюджену у світі практику. Сьогодні можна виділити 3 рівні соціальної відповідальності українського бізнесу [13]. На сьогодні в Україні найбільша частина компаній розуміє та відносить до своєї соціальної відповідальності в першу чергу дотримання законних зобов'язань перед державою і суспільством (податки, екологічні норми, охорона праці), які зареєстровані та діють на законних підставах.

Дійсно якщо компанія вже виконує всі ці норми вона є відповідальною компанією. Однак десь 60 % крім вище переліченого розуміють під КСВ впровадження соціальних програм, поліпшення якості умов праці персоналу, його навчання та розвиток, благодійні проекти, запровадження етичного кодексу, соціальне партнерство з громадськістю та органами державної влади, соціальне інвестування, екологічну відповідальність тощо. [6, 16, 20].

Сучасна українська економіка та ведення підприємницької діяльності розглядає варіант КСВ як суміш британської та європейської моделей. Характерною рисою якого є державне регулювання. Проте все частіше проявляється активність самих корпорацій в реалізації власних соціальних проектів. Лише п'ята частина компаній мають відповідний бюджет на соціальну відповідальність та готує соціальні (нефінансові) щорічні звіти. Найактивніші в цій сфері представники іноземних компаній та найкрупніші українські підприємства.

Причинами зародження соціальної відповідальності бізнесу в розвинених країнах світу пов'язані насамперед не з благодійністю та соціальним захистом, а насамперед з покращенням інвестиційної привабливості та іміджу, підвищенням репутації організацій. Сама ідея запровадження соціальної відповідальності пов'язана з необхідністю забезпечення сталого розвитку, досягнення балансу інтересів між

державою, бізнесом та суспільством. Найпростішою формою соціальної відповідальності, є своєчасна оплата праці, податків та створення нових робочих місць. Більш досконала форма передбачає підвищення кваліфікації співробітників, будівництво соціального житла, повноцінний розвиток соціальної сфери [20].

Рис .1. Здійснення соціального звітування за розміром підприємства
Джерело: побудовано за даними [15,16].

Розмір підприємства є найкращим індикатором здійснення соціального звітування заходів компаніями: чим більше підприємство, тим вища вірогідність того, що компанія буде займатися складанням соціально звіту. Майже всі підприємства (99,0 %) з більше ніж 500 працівників здійснюють заходи соціальної відповідальності порівняно з 77,2 % підприємств з менше ніж 50 працівників. Навпаки, лише 1 % підприємств з більше ніж 500 працівників не здійснюють заходи соціального звітування порівняно з четвертою частиною малих підприємств (22,8 %) (рис. 1) [15, 20].

Розглянемо одну з провідних компаній світу, яка активно працює в Україні – ТОВ «Сингента», яка об'єднує понад 28000 фахівців у 90 країнах задля досягнення однієї мети: розкриття потенціалу рослин [8].

Від часу свого заснування ТОВ «Сингента» досягла значних успіхів і на сьогоднішній день є одним із лідерів світового агробізнесу, який оцінюється у понад 60 млрд доларів. До портфолію ТОВ «Сингенти» входить понад 80 засобів захисту рослин, а також велика кількість гібридів і сортів насіння польових та овочевих культур. В українському відділенні компанії працює більше 300 фахівців, серед яких багато кандидатів сільськогосподарських наук. Метою компанії Сингента в Україні є пропозиція комплексних рішень для українських аграріїв та партнерство, якому віддають перевагу українські та міжнародні компанії. Компанію Сингента вирізняє високоякісна продукція, інтегрований підхід до вирішення поставлених завдань та використання переваг сільського господарства України.

Соціальна відповідальність є невід'ємною частиною діяльності Сингенти в Україні. Це важлива складова всього, що вони роблять, починаючи з розробки нових продуктів і закінчуючи контролем впливу нашої діяльності на навколишнє середовище.

ТОВ «Сингента» дбає про суспільство, турбується про майбутнє покоління, піклується про співробітників. КСВ-проекти ТОВ «Сингента»

націлені на реалізацію важливих внутрішніх та зовнішніх соціальних програм, результати яких сприяють розвитку компанії, покращенню її репутації та іміджу, а також розширенню партнерських зв'язків з державою, громадськими організаціями, місцевими громадами та навчальними закладами. Корпоративну соціальну відповідальність у компанії Сингента можна поділити на чотири основні напрями (рис.2), які вона постійно розвиває.

Рис. 2. Основні напрями корпоративної соціальної відповідальності ТОВ «Сингента»

Джерело: сформовано автором за даними підприємства.

Для більш детального дослідження функціонування корпоративної соціальної відповідальності в ТОВ «Сингента» розглянемо його розвиток саме на соціально-освітньому напрямку. Соціально освітній напрям включає у себе кілька програм: STEM, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ), проект з Малою Академією Наук (МАН), Твоє майбутнє в Агро. Для більш детального розуміння розглянемо сутність та основні напрями застосування вищенаведених програм як основної складової корпоративної соціальної відповідальності в досліджуваному підприємстві.

STEM — Science (наука), Technology (технології), Engineering (інженерія), Math (математика) — освітній, профорієнтаційний проект, спрямований на учнів старших класів, який у 2015 році з ініціативи Центру Розвитку Корпоративної Соціальної Відповідальності (КСВ) успішно стартував і в Україні. У рамках проекту ТОВ «Сингента» активно розробляє свою серію інтерактивних навчально-пізнавальних лекцій у тематичному блоці «Біологія та агрономія» для старшокласників, які стоять на порозі вибору майбутньої професії. Хто такий агроном, які його обов'язки, чим займаються менеджери з польових та біологічних

досліджень, як виробляють насіння – про це та інше представники ТОВ «Сингента» говорять з учнями під час зустрічей. Команда ТОВ «Сингента» розповідає майбутнім абітурієнтам про перспективи аграрної сфери, зокрема, розбиваємо стереотипи, які існують у молоді з цього приводу, а їх, як показує практика, дуже багато [10].

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ) – проект, який спрямований на розвиток талановитої молоді в аграрній сфері та популяризація аграрних професій. Проект був створений у 2016 році шляхом підписання меморандуму про співпрацю між НЕНЦ та ТОВ «Сингента». Навесні 2016 року учні НЕНЦ спільно з фахівцями ТОВ «Сингента» провели закладання польових дослідів із вивчення сучасних гібридів овочевих культур на навчально-дослідній ділянці. Восени компанія «Сингента» виступила партнером першого Всеукраїнського форуму юних аграріїв, який пройшов в м.Одеса, у таборі «Молода Гвардія». Аграрні гуртки, презентації дослідів, агроквест та екскурсії до клієнтів і в лабораторію компанії «Сингента» – все це було частиною форуму, у якому взяли участь 113 дітей зі всієї України.

Співпраця з Малою Академією Наук (МАН) ґрунтується на роботі із випускниками шкіл, які беруть участь у проектах та заходах, організатором яких виступає МАН. Починаючи з 2014 року юні натуралісти та екологи Малої Академії Наук відвідують дослідну станцію та лабораторію компанії «Сингента» у м.Біла Церква. Візитери мають змогу дізнатися про важливість фітопатологічної діагностики посівного матеріалу, моніторинг шкідників та збудників інфекцій у період вегетації рослин й аналіз якісних показників зібраного врожаю [10].

Менеджери компанії організують практичний курс, який дозволяє учням власноруч продіагностувати насінневі інфекції та шкідників за симптоматичними ознаками та ідентифікувати збудника під мікроскопом. Під час семінару на дослідній станції діти можуть впевнитися, що робота в аграрній галузі відрізняється від загальноприйнятих уявлень про неї, так як зараз спеціалісти у цій сфері працюють на надсучасному обладнанні та застосовують прогресивні технології. Менеджери з біологічних досліджень демонструють гостям весь ланцюг вирощування сільськогосподарських культур. На кожному етапі учні можуть не тільки спостерігати і ставити запитання, але й самостійно випробувувати деякі машини. Юні академіки проходять всі етапи підготовки насіння до посіву, калібрування, очистку та протруювання. Глибокі теоретичні знання і неоціненний практичний досвід — два основні критерії професіонала аграрної сфери [10].

«Твоє майбутнє в Агро» – проект, який має на меті об'єднати зусилля бізнесу для підвищення обізнаності молоді про професії в аграрній сфері, що сприятиме усвідомленому кар'єрному вибору молодих людей. Проект був створений восени 2016 року і одразу почав впроваджуватися. Було створено детальну карту всіх професій аграрної сфери, веб-портал з вільним доступом до інформації для молоді та вчителів по своїй країні, а також підготовлені матеріали для проведення спеціальних занять на тему кар'єрного розвитку в школах та ВНЗ України [10].

Отже, соціальну відповідальність ТОВ «Сингента» можна розглядати як додаткову можливість розширення меж діалогу з усіма зацікавленими сторонами та інструмент, що допомагає вибудовувати взаємовигідні партнерські відносини. Інформаційна відкритість – основний принцип за взаємодії із зацікавленими сторонами.

Висновки і перспективи. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні перебуває на стадії свого формування та становлення. Високий рівень корпоративної соціальної відповідальності може позитивно позначитися на конкурентоспроможності підприємств. Однак без активної підтримки з боку держави, це важко зробити.

Для бізнесу в сучасних реаліях, важливо не тільки сам «ріст» підприємства, але і досягнення його з усією максимальною відповідальністю. Необхідно думати про те, як рішення і дії будуть впливати на суспільство, навколишнє середовище, а саме головне на майбутнє підприємства.

Проаналізувавши лише один напрям корпоративної соціальної відповідальності ТОВ «Сингенти», можна дійти висновку, що вона знаходиться на високому рівні. Співробітники компанії турбуються про соціально-освітній напрям, керівництво здійснює значне фінансування саме на розвиток соціальної відповідальності. Адже корпоративна соціальна відповідальність – складна філософська, інтегративна морально-етична, правова, соціально-економічна, управлінська категорія, яка під різними кутами зору й у різних площинах подана в низці теоретико-прикладних розробок (концепцій).

Список використаних джерел:

1. Антошко Т. Р., Круш П. В., Тюленева Ю. В. Впровадження корпоративної соціальної відповідальності на промислових підприємствах: монографія. Київ: НТУУ „КПІ”, 2013. 275 с.
2. Гоголя О. П., Кудінова І. П. Соціальна відповідальність бізнесу : монографія Ніжин : Лисенко М. М., 2011. 175 с.
3. Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О. Ф. Новікова та ін. Донецьк, 2013. 296 с.
4. Соколянський В. В., Бородін В. А. Етикабізнеса: навч. посіб. Москва: МГИУ, 2006 (М.). 191 с.
5. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analytika/rozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>
6. Єрмаков О.Ю. Нагорний В.В. Методологічні засади поширення корпоративної соціальної відповідальності в аграрних формуваннях України. Науковий вісник НУБіП України. Економічні науки. Київ:2016. № 249.С.165-174.
7. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства /Пер. з англ. С. Яринич, Київ: Стандарт, 2005. 302 с.
8. Коновалова А. Про компанію "Сингента" URL: <https://www.syngenta.ua>.
9. Хоружий Г. Ф. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність: монографія / за ред. Г. Ф. Хоружого. Київ: УБС НБУ, 2009. 255 с.
10. Офіційний сайт компанії Сингента. URL: <https://www.syngenta.ua/>

11. Петрушенко Ю. Н. Особенности реализации концепции социальной ответственности бизнеса в национальном хозяйстве Украины. *Journal of institutional studies (Журнал институциональных исследований)*. 2013. № 1, Т. 5. С. 92 – 107.
12. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / О.Лазоренко, та ін. Київ:Видавництво «Енергія», 2008 96 с.
13. Гулевська-Черниш А. Практика благодійної діяльності бізнес-компаній в Україні: сучасний досвід (звіт за результатами дослідження) / за ред. А. Гулевської-Черниш. Київ: Салютіс, 2010. 60 с.
14. Колот А. М. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / за наук. ред. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2012. 501 с.
15. Соціальна відповідальність бізнесу. Результати опитування. 2005. 53 с.
16. Звіт про стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні URL:http://www.un.org.ua/files/SURVEY_UKR.pdf
17. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / *The New York Times Magazine*. 1970. September URL: <http://www.umich.edu/~thecore/doc/Friedman.pdf>
18. Kitzmuller M. Shimshack J. Economic Perspectives on Corporate Social Responsibility / *Journal of Economic Literature*. – 2012. №. 50 (1). P. 51 – 84.
19. Post J. E. Preston L. E., Sachs S. Managing the extended enterprise: The new stakeholder view / *California Management Review*. 2002. № 45 (1). P. 5 – 9.
20. Nahorniy V. Chetveryk O. The problem of implementing social responsibility in Ukraine agro-industrial enterprises / *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2017. V(24), I: 146. P. 7 – 11

References

1. Antoshko T.R., Krush P.V., Tiulenieva Yu.V. (2013) Vprovadjennya korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti na promislovih pidpriemstvah [Implementation of corporate social responsibility at industrial enterprises]. Kyiv: NTUU „KPI” [in Ukrainian]
2. Gogulya O. P., Kudinoval. P. (2011) Sotsialna vidpovidalnist biznesu [Social responsibility of business]. Nijin: Lisenko M. M. [in Ukrainian]
3. Novikova O., Dejch M., Panjkova O. et al (2013) Diagnostyka stanu ta perspektyv rozvytku socialjnoji vidpovidalnosti v Ukraini (ekspertni ocinky) [Diagnosis state and prospects of social responsibility in Ukraine (expert estimation)]. Donetsk: Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine
4. Sokoljanskyj V., Borodin V. (2006) Etyka byznesa [Business Ethics]. Moscow: MGIIU (in Russia)
5. Sait Ekonomichnyj dyskusijnyj klub [Economic debating] (2016): URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0> [in Ukrainian].
6. Ermakov O. YU. Nagorniy V.V. (2016) Metodologichni zasady poshirennya korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v agrarnih formuvannyah Ukraini [Methodological principles of the distribution of corporate social responsibility in agrarian formations of Ukraine] // *Scientific Herald NUBiP Ukraine*. 249: 165-174.
7. Kotler F. (2005) Korporatyvna socialjna vidpovidalnistj. Jak zrobyty jakomogha biljshe dobra dlja vashoji kompaniji ta suspiljstva [Corporate Social Responsibility. How to do as much good for your company and society]. Kyiv: Standard [in Ukrainian]
8. Konovalova A. Prokompaniyu “Singenta” URL: <https://www.syngenta.ua>.

9. Horuzhy G. (2009) Moralnyj vymir ekonomiky: socialna vidpovidalnist j biznesu ta ekonomichna efektyvnistj [The moral dimension of the economy, social responsibility and economic efficiency]. Kyiv: National Bank of Ukraine, Banking University [in Ukraine]
10. Sait Syngenta company. URL: <https://www.syngenta.ua/>
11. Petrushenko Yu. (2013) Osobennosti realizatsii kontseptsii sotsialnoy otvetstvennosti biznesa v natsionalnom khozyaystve Ukrainy [Features of the concept of social responsibility of business in the national economy of Ukraine]. Journal of institutional studies, № 1, (vol. 5), (pp. 92 – 107).
12. Lazorenko O., Kolishko R. etc (2008) Posibnykiz KSV. Bazova informacija z korporativnoj i socialnoj vidpovidalnosti [Guideto CSR. Basic information on corporate social responsibility]. Kyiv: "Energy"[in Ukraine]
13. Hulevska-Chernish A., Nepochatova D., Palyvoda L., Shenderovskyy S. (2010) Praktyka blaghotvornyj dijalnosti biznes-kompanij v Ukraini: suchasnyj dosvid (zvit za rezul'tatamy doslidzhennja) [The practice of philanthropy business companies in Ukraine: current experience (Research Report)]. Kyiv: "Salyutis"[in Ukraine]
14. Kolot A. and others (2012) Socialna vidpovidalnistj: teorija i praktyka rozvytku [Social Responsibility: Theory and Practice Development]. Kyiv: National Economic University named after Vadym Hetman research university.[in Ukraine]
15. Social responsibility of business. Survey Results. 2005. 53.
16. Report on the Status of Corporate Social Responsibility in Ukraine URL: http://www.un.org.ua/files/SURVEY_UKR.pdf
17. Friedman M. (1970) The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / M. Friedman // The New York Times Magazine. September 13. URL: <http://www.umich.edu/~thecore/doc/Friedman.pdf>
18. Kitzmueller M. (2012) Economic Perspectives on Corporate Social Responsibility / M. Kitzmueller, J. Shimshack. Journal of Economic Literature. 50: 51 – 84.
19. Post J. E. Managing the extended enterprise: The new stakeholder view / J. E. Post, L. E. Preston, S. Sachs. California Management Review. 2002. 45: 5 – 9
20. Nahorniy V. Chetveryk O. (2017) The problem of implementing social responsibility in Ukraine agro-industrial enterprises / Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 24(146): 7–11.

РОЛЬ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В РАЗВИТИИ АГРАРНОГО БИЗНЕСА

В. В. Нагорный, Е. В. Четверик

***Аннотация.** Предмет исследования охватывает теоретические вопросы развития социальной ответственности аграрного бизнеса. Цель статьи заключается в определении процессов активизации корпоративной социальной ответственности субъектов агробизнеса и их современных реалий. В статье рассмотрена роль корпоративной социальной ответственности в бизнес структурах. Осуществлен анализ понимания данной категории в современном бизнесе. Рассмотрены особенности внедрения корпоративной социальной ответственности в практику деятельности одной из мировых*

компаний аграрного сектора. Методы проведения работы: исторический; абстрактно-логический, табличный и графический.

Объектом исследования являются процессы активизации корпоративной социальной ответственности субъектов аграрного бизнеса. Предметом исследования являются теоретические и прикладные аспекты формирования и функционирования корпоративной социальной ответственности как элемента повышения конкурентоспособности предприятий аграрного сектора.

Проведен анализ современного состояния внедрения социальной ответственности в предпринимательской деятельности и было предложено дальнейшие перспективы ее развития с учетом специфике аграрной отрасли.

Область применения результатов: учебный процесс в высшем образовании, проведение дальнейших прикладных экономических исследований.

Процесс внедрения социальной ответственности и эффективного использования экономического, социального и экологического эффекта от ее действия в условиях рыночных трансформаций должна строиться на принципах активной политики предприятия направленной на активное привлечение СББ в свою деятельность на всех этапах жизнедеятельности компании; научного обоснования введения социальной ответственности, формирование и освещение социальных отчетов; разработку мероприятий по улучшению репутации; совершенствование системы оплаты труда, социальной защиты работников сельского хозяйства; формирование механизма социального партнерства, и тому подобное.

Ключевые слова: социальная ответственность, конкурентоспособность, КСО, прибыль, репутация, социальный статус, социальный отчет

THE ROLE OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE DEVELOPMENT OF AGRARIAN BUSINESS

V.V. Nahornyi, O.V. Chetveryk

Abstract. The subject of the research covers the theoretical issues of the development of social responsibility of agrarian business. The purpose of the paper is to determine the processes of activating the corporate social responsibility of agribusiness subjects and their current realities. The article considers the role of corporate social responsibility in business structures. The analysis of understanding of this category in modern business is carried was conducted. The peculiarities of introduction of corporate social responsibility in the practice of management of one of the world companies of the agrarian sector are considered. Methods of work: historical; abstract-logical, tabular and graphical.

The object of the study are the processes of activating the corporate social responsibility of the subjects of agrarian business. The subject of the study is the theoretical and applied aspects of the formation and functioning of corporate social responsibility as an element of increasing the competitiveness of agricultural enterprises.

The results of the work: a thorough analysis of the current state of introduction of social responsibility of entrepreneurial activity and coverage of further perspectives of its development in the specifics of agrarian business has been conducted.

The area of application of results: the educational process in higher education, carrying out further applied economic research.

Conclusions: the process of introduction of social responsibility and effective use of economic, social and environmental effects from its actions in the conditions of market transformations should be based on the principles of active policy of the company aimed at the active involvement of CSR in its activities at all stages of the life of the company; scientific substantiation of introduction of social responsibility, formation and coverage of social reports; development of measures for improvement of reputation; improvement of the system of remuneration, social protection of agricultural workers; forming a mechanism for social partnership, etc.

Keywords: *social responsibility, competitiveness, CSR, profit, reputation, social status, social report*

УДК: 330.45: 339

ОСНОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Н. А. РОГОЗА, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: rogoza2008@ukr.net

Анотація. *Перед економікою України постали складні й важливі проблеми, від вирішення яких залежить майбутнє держави: які функції повинна виконувати держава, які форми і методи регулювання вона має для цього застосовувати, якою має бути специфіка управління розвитком соціально-економічних процесів в аграрному секторі, особливо щодо розвитку сільських територій. У сукупності це свідчить про те, що основні проблеми змінили вектор у бік сфери управління і, зокрема, в площину її економічних методів на цифрових засадах.*

У середині 1990-х років, із розвитком технологій, виник термін «цифрова економіка». Він покликаний пояснити систему економічних